

การปกครอง

ตามแนว

พุทธศาสตร์

294.37

บ17ก

2548

ผู้ช่วยศาสตราจารย์บรู๊ตัง พาณิชิต

สารบัญ

บทที่ ๑ ระบบการปกครอง	๑
๑ รัฐศาสตร์ตามแนวพุทธศาสตร์	๑
๒ ลักษณะความหมายของ "การเมือง"	๑
๓ รัฐศาสตร์มุ่งศึกษา ๓ เรื่อง	๒
๔ ขอบข่ายของวิชารัฐศาสตร์	๒
๕ ความสัมพันธ์ระหว่างวิชารัฐศาสตร์กับศาสตร์สาขาอื่น	๓
๖ ความหมายของคำว่า "พุทธศาสตร์"	๓
๗ พระพุทธศาสนากับการปกครองไทย	๔
๘ พระพุทธศาสนากับการปกครองสมัยกรุงสุโขทัย	๔
๙ ขอบข่ายของรัฐศาสตร์ตามแนวพุทธศาสตร์	๔
คำถามประจำบท	๖
บทที่ ๒ พุทธวิธีการปกครอง	๗
๑ ทศพิธราชธรรม สำหรับนักปกครอง ๑๐ ประการ	๗
๒ ราชনীติธรรม คุณสมบัติสำหรับผู้จะเข้ารับราชการ	๘
๓ องค์คุณของข้าราชการ ๕ ประการ	๘
๔ หลักสูตรนักปกครอง	๘
๕ คุณธรรมของนักการทูต ๘ ประการ	๑๐
๖ บุคลิกลักษณะครูไทย	๑๐
๗ บุคลิกลักษณะอาจารย์ที่ดี	๑๑
๘ บุคลิกลักษณะของครู-อาจารย์ที่ดี	๑๑
๙ วิธีการปกครองของครู-อาจารย์	๑๒
คำถามประจำบท	๑๓

บทที่ ๓ จรรยาบรรณ.....	๑๔
๑ จรรยาบรรณของเด็ก ๕ ประการ.....	๑๔
๒ จรรยาบรรณของนักเรียน ๔ ประการ.....	๑๔
๓ จรรยาบรรณของวัยรุ่น ๔ ประการ.....	๑๔
๔ จรรยาบรรณของหนุ่มสาว ๓ ประการ.....	๑๕
๕ จรรยาบรรณสำหรับแม่บ้าน ๑๐ ประการ.....	๑๕
๖ จรรยาบรรณของพ่อบ้าน ๕ ประการ.....	๑๕
๗ จรรยาบรรณของผู้ใหญ่บ้าน ๔ ประการ.....	๑๕
๘ จรรยาบรรณของลูกบ้าน ๕ ประการ.....	๑๖
๙ จรรยาบรรณของกำนัน ๕ ประการ.....	๑๖
๑๐ จรรยาบรรณสำหรับชาวบ้าน ๑๐ ประการ.....	๑๖
๑๑ จรรยาบรรณของนายจ้าง ๗ ประการ.....	๑๖
๑๒ จรรยาบรรณของลูกจ้าง ๕ ประการ.....	๑๗
๑๓ จรรยาบรรณของชานาชาวไร่ ๕ ประการ.....	๑๗
๑๔ จรรยาบรรณของนายแพทย์ ๔ ประการ.....	๑๗
๑๕ จรรยาบรรณของพยาบาล ๔ ประการ.....	๑๗
๑๖ จรรยาบรรณของปลัดอำเภอ ๔ ประการ.....	๑๘
๑๗ จรรยาบรรณขององค์การบริหารส่วนอำเภอ ๓ ประการ.....	๑๘
๑๘ จรรยาบรรณขององค์การบริหารส่วนจังหวัด ๔ ประการ.....	๑๘
๑๙ จรรยาบรรณของผู้ว่าราชการจังหวัด ๕ ประการ.....	๑๘
๒๐ จรรยาบรรณของปลัดจังหวัด ๔ ประการ.....	๑๙
๒๑ จรรยาบรรณของนายกเทศมนตรี ๕ ประการ.....	๑๙
๒๒ จรรยาบรรณของรัฐมนตรี ๔ ประการ.....	๑๙
๒๓ จรรยาบรรณของนายกัรัฐมนตรี ๖ ประการ.....	๑๙
๒๔ จรรยาบรรณของแม่ค้า ๔ ประการ.....	๒๐
๒๕ จรรยาบรรณของลูกค้า ๔ ประการ.....	๒๐
๒๖ จรรยาบรรณของทนายความ ๖ ประการ.....	๒๐
๒๗ จรรยาบรรณของลูกความ ๔ ประการ.....	๒๐

๒๐๐	๑	จรรยาบรรณของผู้พิพากษา ๕ ประการ	๒๐
๒๐๑	๑	จรรยาบรรณของตำรวจ ๑๐ ประการ	๒๑
๒๐๒	๑	จรรยาบรรณของเอกชน ๖ ประการ	๒๑
๒๐๓	๑	จรรยาบรรณคนขับแท็กซี่ ๕ ประการ	๒๑
๒๐๔	๑	จรรยาบรรณของคนโดยสาร ๔ ประการ	๒๒
๒๐๕	๑	จรรยาบรรณของรัฐบาล ๕ ประการ	๒๒
๒๐๖	๑	จรรยาบรรณของประชาชน ๖ ประการ	๒๒
๒๐๗	๑	จรรยาบรรณของผู้แทนราษฎร ๖ ประการ	๒๒
๒๐๘	๑	จรรยาบรรณของปวงชน ๕ ประการ	๒๓
๒๐๙	๑	จรรยาบรรณของคนมีหวัง ๔ ประการ	๒๓
๒๑๐	๑	ประเภทผู้ครองเรือน	๒๔
๒๑๑	๑	มีธรรมะขณะแล้วดี	๒๕
๒๑๒	๑	ทำอย่างไรจึงจะได้ดี	๒๖
๒๑๓	๑	ชีวิตก้าวหน้า	๒๖
๒๑๔	๑	ความสำเร็จ	๒๖

คำถามประจำบท ๒๗

๒๑๕	๑	บทที่ ๔ ครอบครัวยุคใหม่ตามแนวพุทธศาสตร์	๒๘
๒๑๖	๑	๑ บุตร ๓ จำพวก	๒๘
๒๑๗	๑	๑ อักคิปัจฉิม	๒๘
๒๑๘	๑	๑ สัมปยุตตปิฎก บัญญัติของสัตบุรุษ	๒๙
๒๑๙	๑	๑ อุตตประโยชน์ ผลอันหวังได้	๒๙
๒๒๐	๑	๑ อุตตตะ ๓	๒๙
๒๒๑	๑	๑ ปาปนิกรกรรม	๒๙
๒๒๒	๑	๑ กุลจักรฐิติธรรม	๓๐
๒๒๓	๑	๑ ฆราวาสธรรม	๓๐
๒๒๔	๑	๑ สมชีวิธรรม	๓๐
๒๒๕	๑	๑ มิตรปฏิรูป	๓๑
๒๒๖	๑	๑ สุทรมิตร มิตรแท้	๓๒

๑ โภควิภาค หลักการแบ่งทรัพย์	๓๒
๑ ทิฏฐุสัมมิกัตถสังวัตตนิภธรรม	๓๓
๑ สุขของคฤหัสถ์	๓๓
๑ โภคะอาทิยะ ประโยชน์ที่ควรถือเอาจากโภคทรัพย์	๓๔
๑ จักร ๔	๓๔
๑ พรหมวิหาร ๔	๓๔
๑ ศรัทธา ความเชื่อที่ประกอบด้วยเหตุผล	๓๕
๑ สังคหัตถุ หลักการสงเคราะห์	๓๕
๑ สารสังคหัตถุ ราชานุเคราะห์	๓๖
๑ สัมปทาคุณ	๓๖
๑ อบายมุข	๓๗
คำถามประจำบท	๓๘
บทที่ ๔ ทางแห่งความเสื่อม	๓๙
๑ ลักษณะของคนเสื่อมมี ๑๒ ประการ	๓๙
๑ ภรรยา ๗ จำพวก	๔๐
๑ ภรรยา ๑๐ จำพวก	๔๑
๑ สตรี ๑๐ จำพวก	๔๑
๑ หญิง ๑๑ จำพวก	๔๑
๑ ลักษณะของหญิง ๑๔ จำพวก	๔๒
๑ ไม้เท้ายอดทอง กระบองยอดเพชร	๔๓
๑ ถนอมน้ำใจภรรยา	๔๓
๑ วยชีวิต	๔๔
๑ เหตุความรักจิตจาง	๔๔
๑ เหตุความรักยั่งยืน	๔๔
๑ คุณสมบัติของนางวิสาขา มหาอุบาสิกา	๔๔
๑ กติกาพิจารณาคณแก่	๔๔
๑ หญิงน่ารัก	๔๕
๑ หญิงตกนรก	๔๕

๔๕	๕ ทญิงเข้าถึงอบายภูมิ	๔๕
๔๖	๕ ทญิงบังคับสามมีได้	๔๖
๔๖	๕ ที่ปรารถนาของทญิง	๔๖
๔๖	๕ บิดามารดาปรารถนาบุตร	๔๖
๔๖	๕ ฐานะไม่พึงได้	๔๖
๔๗	๕ บ้านดีมีเสน่ห์ต้องมี ๔ น้ำ	๔๗
๔๗	๕ ประเภทคนยาก	๔๗
๔๗	๕ เหตุของการไหว้	๔๗
๔๗	๕ ของไม่ควรคู่กัน	๔๗
๔๗	๕ ของห้ามฝาก	๔๗
	คำถามประจำบท	๔๘
	บทที่ ๖ คำสอนของพระศาสดา	๔๙
๔๙	๕ คำสอนของพระศาสดามีองค์ ๔	๔๙
๕๐	๕ พุทธคุณ คุณของพระพุทธเจ้า	๕๐
๕๐	๕ ธรรมคุณ คุณของพระธรรม	๕๐
๕๐	๕ สังฆคุณ คุณของพระสงฆ์	๕๐
๕๑	๕ อนุบุพพิกขา เรื่องที่กล่าวตามลำดับ	๕๑
๕๑	๕ อริยสัจจ	๕๑
๕๑	๕ กิจในอริยสัจจ	๕๑
๕๑	๕ อฏฐังคิกมรรค	๕๑
๕๑	๕ อาจารย์ ๔ จำพวก	๕๑
๕๑	๕ อาราชนาศีล ๕	๕๑
๕๑	๕ อาราชนาพระปริตร	๕๑
๕๑	๕ อาราชนาพระธรรม (พระเทศน์)	๕๑
๕๑	๕ คำให้ศีล ๕	๕๑
๕๑	๕ คำอาราชนาศีล ๘	๕๑
๕๑	๕ คำถวายผ้ากฐิน	๕๑
๕๑	๕ ภิกษุไม่ควรฉันเนื้อ ๑๐ อย่าง	๕๑

๕	อาการ ๓๒ ที่เรายึดมาเป็นบทรสวตมมณฑ์	๕๖
๖	กาลามสูตรทั้งขานียฐาน ๑๐ ประการ	๕๗
๗	มหาบุริสลักษณะศาสตร์ ๓๒ ประการ	๕๘
๘	ศิลปะศาสตร์ ๑๘ ประการ	๕๙
๙	ปฏิจจสมุปปาท	๖๐
คำถามประจำบท		๖๓
บทที่ ๗ ธรรมของคนดี		๖๔
๑	สัปปริสธรรม ธรรมของคนดี	๖๔
๒	คนดีมีลักษณะ ๑๐ ประการ	๖๕
๓	เหตุที่ทำให้เดือดร้อน	๖๕
๔	สัปปริสสถาน การให้อย่างสัตบุรุษ	๖๖
๕	กำลังของพระมหากษัตริย์ผู้ปกครองแผ่นดิน	๖๖
๖	สังคหัตถุ ๔	๖๖
๗	วิธีใช้ทรัพย์	๖๗
๘	อายุวัฒนธรรม ธรรมส่งเสริมสุขภาพพลานามัย	๖๗
๙	อบายมุข	๖๗
๑๐	จรรยา บุคลิกลักษณะตามแนวพุทธศาสตร์	๖๘
๑๑	วิธีแก้ จรรยา บุคลิกลักษณะ	๖๘
๑๒	อริยทรัพย์ ทรัพย์อันประเสริฐ	๖๘
๑๓	สัปปริสธรรม คุณสมบัติของคนดี	๗๐
๑๔	มรรคมืองค์ ๘ ทางประเสริฐ	๗๐
๑๕	โลกธรรม เรื่องของโลก	๗๐
๑๖	บารมี ๑๐	๗๑
๑๗	อานิสงส์ของการถวายข้าวและน้ำ	๗๑
๑๘	อานิสงส์ของการถวายชูปบูชา	๗๒
๑๙	อานิสงส์ของการถวายเภสัช	๗๒
๒๐	อานิสงส์ของการถวายคนโทน้ำ และผอบ	๗๒
๒๑	ธรรมสวนานิสงส์ อานิสงส์การฟังธรรม	๗๓

๑๖	๑ อานิสงส์ของการถวายปาตล	๗๓
	คำถามประจำบท	๗๔
	บทที่ ๘ ข้าราชการไทย	๗๕
๑๖	๑ แบบอย่างคุณสมบัติสำหรับผู้จะเข้ารับราชการ	๗๕
๑๗	๑ เรื่ององค์แห่งศีล	๗๘
๑๘	๑ วัตถุประสงค์ของการรักษาศีลแต่ละข้อนั้น	๘๐
๑๙	๑ มงคลธรรม ๓๘ ประการ	๘๑
๒๐	๑ ราชสงเคราะห์	๘๒
๒๑	๑ หลักการครองคน	๘๓
๒๒	๑ หลักการครองตน	๘๓
๒๓	๑ โจรมีคุณธรรม	๘๔
๒๔	๑ ความเจริญ	๘๔
๒๕	๑ ลักษณะผู้นำ	๘๔
๒๖	๑ นอน	๘๕
๒๗	๑ คนเศร้าหมอง	๘๕
๒๘	๑ คนมีเมตตา อานิสงส์พึงได้	๘๖
๒๙	๑ คนว่ายากสอนยาก ๑๖ ประเภท	๘๖
๓๐	๑ พระพุทธเจ้าชมเชยพระสาวก	๘๗
๓๑	๑ คุณลักษณะพิเศษของพระพุทธเจ้า	๘๗
๓๒	๑ เอภีภาวะ	๘๗
๓๓	๑ บุญนิธิ	๘๘
๓๔	๑ ถวายไม้เท้ามีอานิสงส์	๘๘
๓๕	๑ โอวาทพระเจ้าจักรพรรดิ	๘๘
๓๖	๑ นิสสัยหญิง	๘๙
๓๗	๑ ความต้องการของคนในโลก	๘๙
๓๘	๑ แม่	๘๙
๓๙	๑ คุณธรรมของราชการเสวก ๒๐ ประการ	๘๙
	คำถามประจำบท	๙๑

บทที่ ๙ ปกิณกะธรรม	๕๒
๕ ขรรณคุ่มครองโลก	๕๒
๕ ขรรณอันทำให้งาม	๕๒
๕ บุคคลหาได้ยาก	๕๒
๕ สังคหะ การสงเคราะห์	๕๓
๕ ขรรณของคนชั่ว	๕๓
๕ ขรรณของคนดี	๕๓
๕ ลักษณะของคนดี	๕๓
๕ ทายาท	๕๓
๕ ทรัพย์	๕๔
๕ บุคคลประเสริฐ	๕๔
๕ สุดที่รัก	๕๔
๕ สาเหตุทะเลาะกัน	๕๔
๕ บุคคลผู้ไม่สะดุ้งกลัวเมื่อฟ้าผ่า	๕๔
๕ ความหวังที่ละทิ้งได้ยาก	๕๕
๕ คนปากเสีย	๕๕
๕ บุคคล ๒ จำพวก	๕๕
๕ แม่น้ำทั้ง ๕	๕๕
๕ วันอัศจรรย์ในพระพุทธศาสนา	๕๕
๕ วันสารทในเมืองไทย	๕๕
๕ เรียกให้ถูก	๕๖
๕ สมณศักดิ์พระ	๕๖
๕ เรื่องจักราช	๕๖
๕ เรื่องอภิเษก	๕๖
๕ พระนามย่อพระเจ้าแผ่นดิน	๕๗
๕ สัญลักษณ์พระพุทธศาสนา	๕๘
๕ วณิชชา การค้า	๕๘
๕ อนันตริยกรรม กรรมหนัก	๕๘

๑๒๖	๑	ลักษณะคนจมดิ่ง	๑๓๘
๑๒๗	๑	กรรมสนองกรรม	๑๓๙
๑๒๘	๑	กรรม ๖ ประเภท	๑๓๙
๑๒๙	๑	วันโบราณห้าม	๑๔๐
๑๓๐	๑	คุณสมบัติของม้าอาชาไนย	๑๔๑
๑๓๑	๑	งูเห่า	๑๐๐
๑๓๒	๑	ไม่ควรวางใจ	๑๐๐
๑๓๓	๑	การเดินทางที่ลำบาก	๑๐๐
๑๓๔	๑	งู	๑๐๑
๑๓๕	๑	มนุษย์ ๕ จำพวก	๑๐๑
๑๓๖	๑	หัวใจยาก	๑๐๑
๑๓๗	๑	อจินไตย ๔ เรื่องไม่ควรคิด	๑๐๑
๑๓๘	๑	มหายัญ ๕ ของศาสนาพราหมณ์	๑๐๒
๑๓๙	๑	อิทธิบาท ๓ ชรรมนำไปสู่ความสำเร็จ	๑๐๒
๑๔๐	๑	ผละ ๓๓ เป็นกำลัง	๑๐๒
๑๔๑	๑	บุรุษโทษ (ชุก)	๑๐๓
๑๔๒	๑	ลักษณะคนจัญไร	๑๐๓
		คำถามประจำบท	๑๐๔
		บทที่ ๑๐ ธรรมะเฉพาะกิจ	๑๐๖
๑๔๓	๑	หลักธรรมของเกษตรกรรม ๑๐ ประการ	๑๐๖
๑๔๔	๑	องค์คุณพระอุปัชฌาย์ ๑๐ ประการ	๑๐๗
๑๔๕	๑	ไม่เป็นภาก็เหมือนเป็นภกา	๑๐๗
๑๔๖	๑	พระนางมุสดีทูลขอพรจากท้าวสักกเทวราช	๑๐๗
๑๔๗	๑	ทางแห่งความเสื่อม ๑๒ ประการ	๑๐๘
๑๔๘	๑	ประโยชน์ที่พึงได้จากการทำตนให้เป็นประโยชน์แก่ผู้อื่น	๑๐๘
๑๔๙	๑	รูปของสัตว์ย่อยยับได้ แต่ชื่อและสกุลไม่ย่อยยับ	๑๑๐
		คำถามประจำบท	๑๑๒
		บรรณานุกรม	๑๑๓